

Podlaskie – żubry, łosie, ptaki i robaki

Podlaskie z rodziną

Podlaskie aktywnie

Podlaskie bez pośpiechu

Podlaskie na wodzie

Podlaskie w kulturowym tygłu

Podlaskie

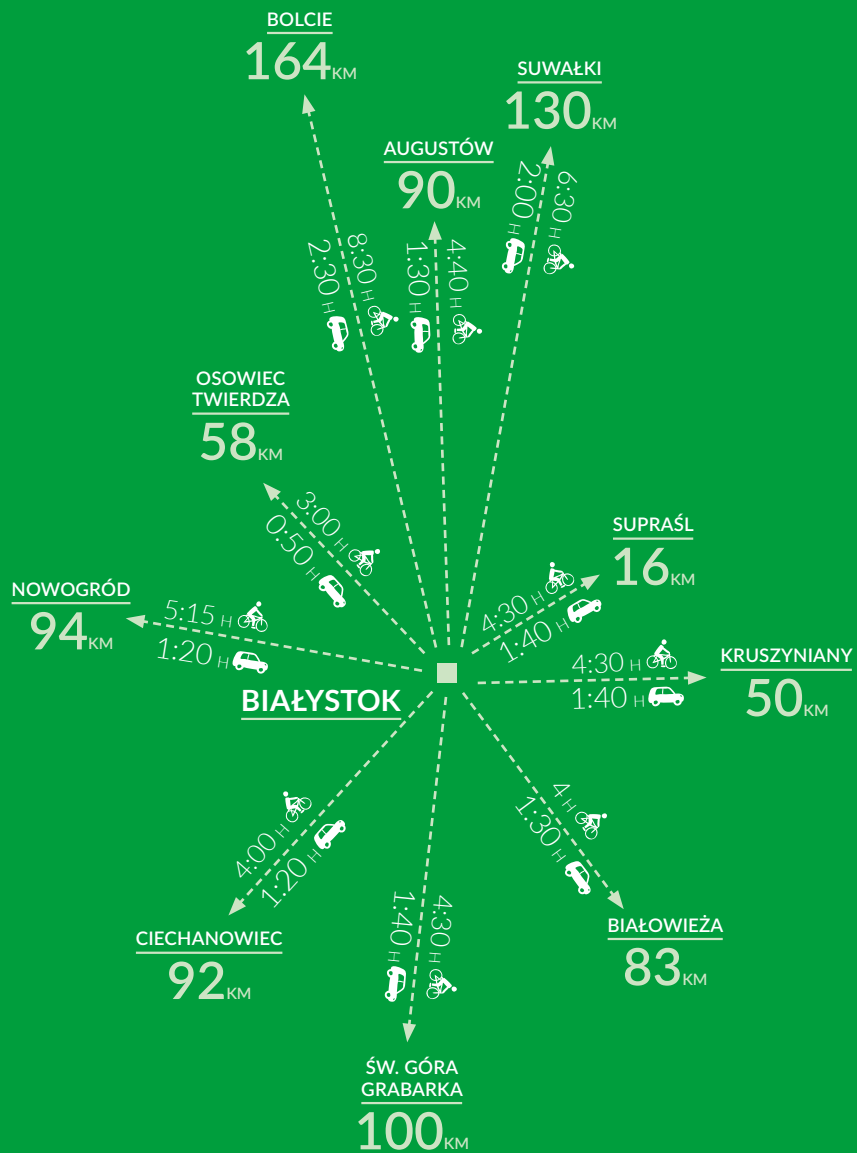
**Urząd Marszałkowski
Województwa Podlaskiego**

ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1, 15-888 Białystok
tel. +48 85 6654171
www.wrotapodlasia.pl
est.sekretariat@wrotapodlasia.pl

PODLASKIE

żubry, łosie,
ptaki i robaki

Teksty: Emilia Zajczyk, Anna Androsiuk
 Koordynacja projektu: Teresa Karkowska (Amistad Sp. z o.o.),
 Monika Laskowska (UMWP)

Redakcja: Barbara Gąsiorowska
 Korekta: Paulina Foszczyńska
 Fotografia na okładce: Biebrza Eco-Travel, fot. K. Ramotowska
 Mapy: Dawid Kwoka
 Projekt okładki, koncepcja graficzna: Michał Tincel
 Skład: Dawid Kwoka

Wydawca:
 Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego
 ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 1, 15-888 Białystok
 tel. +48 85 6654171
 www.wrotapodlasia.pl
 est.sekretariat@wrotapodlasia.pl
 ISBN 978-83-949524-2-6

Opracowanie wydawnicze:
 Amistad Sp. z o.o. – Program PolskaTurystyczna.pl
 pl. Na Groblach 8/2, 31-101 Kraków
 tel.: +48 12 4229922
 e-mail: biuro@polskaturystyczna.pl, www.polskaturystyczna.pl

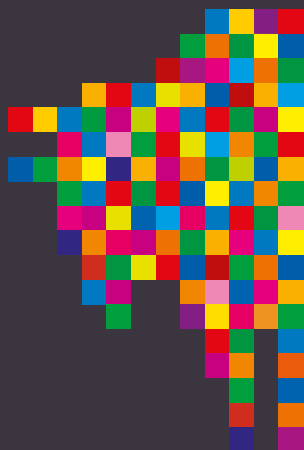
Wstęp

Województwo podlaskie to zagłębienie atrakcji przyrodniczych. Najbardziej znane są tutejsze puszcze: Białowieska, Augustowska i Knyszyńska oraz parki narodowe. Wiele miejsc objęto ochroną w ramach parków krajobrazowych i rezerwatów. Pejzaż regionu urozmaicają malownicze doliny rzek oraz liczne jeziora. Różnorodność przyrodnicza i rozwinięta infrastruktura turystyczna dają wiele możliwości odpoczynku na łonie natury.

Jedną z większych atrakcji regionu jest możliwość podglądania dziko żyjących zwierząt, a zwłaszcza króla **Puszczy Białowieskiej** – żubra. Zwierzęta te można spotkać nie tylko w Rezerwacie Pokazowym Żubrów koło Białowieży. Wychodzą one często na leśne polany, a dobrym miejscem do ich obserwacji są platformy widokowe na szlakach „Tropem Żubra” i „Carska Tropina”. Bagienne tereny **Biebrzańskiego Parku Narodowego** zamieszkują z kolei łosie oraz liczne gatunki ptaków. Aby je dostrzec, warto wybrać się tu z lornetką. Obserwacje dzikich zwierząt można też prowadzić wzdłuż Carskiej Drogi.

„**Polską Amazonię**”, czyli poprzecinaną licznymi odnogami rzeki dolinę Narwi, najlepiej poznać, spacerując kładkami przyrodniczymi Waniewo-Śliwno oraz „Kładką wśród bagien”. W **Puszczy Knyszyńskiej** warto odwiedzić ogród leśny Silvium w Poczopku, Arboretum im. Powstańców 1863 r. w Kopnej Górze czy kładkę przyrodniczą w rezerwacie Krzemianka. Przebiega tędy także Szlak Powstania Styczniowego. Na jego trasie znajdują się mogiły powstańcze, pomniki i pola historycznych bitew.

Krajobraz północy regionu urozmaicają liczne jeziora i wzniesienia polodowcowe. W **Wigierskim Parku Narodowym** można wędrować ścieżkami edukacyjnymi i zwiedzić tutejsze Muzeum Wigier. Warto także wejść na Górę Cisową, z której rozpościera się piękna panorama okolicznych wiosek i jezior.

Puszcza Białowieska – Kraina Żubra

Dlaczego Puszcza Białowieska jest unikatowa? Czy można ją zwiedzać bez przewodnika? Które miejsca warto zobaczyć? Turystyka w Białowieskim Parku Narodowym to nie tylko Rezerwat Pokazowy Żubrów, ale także szlaki wiodące bagiennymi borami i malowniczą doliną rzeki Narewka. Warto również odnaleźć ukryte w lesie tzw. „miejsce mocy”, czyli obszar o wyjątkowym promieniowaniu elektromagnetycznym.

© Puszcza Białowieska,
fot. J. Walenick | Żubrów 10

Puszcza Białowieska stanowi unikatowy na skalę europejską kompleks leśny, rozciągający się po polskiej (580 km²) i białoruskiej stronie granicy (ok. 1250 km²). Nienaruszone przez człowieka ekosystemy, z bogatą fauną i florą, w tym 500-letnimi drzewostanami, są chronione w 20 rezerwach. Z uwagi na ochronę przyrody, rezerwy ściśle zwiedzać można jedynie z licencjonowanym przewodnikiem. Wiele miejsc jest także dostępnych dla turystów indywidualnych. Prowadzą do nich **szlaki piesze**, m.in. „Carska Tropina”, „Wilczy Szlak”, „Wokół Uroczyska Głuszc” czy „Tropem Żubra”. Wybierając **rower**, warto rozpocząć zwiedzanie w Narewce, gdzie znajdują się wypożyczalnia sprzętu i parkingi samochodowe. Do Białowieskiego Parku Narodowego prowadzą dwa szlaki rowerowe, oznakowane kolorami zielonym i czarnym. Planując zwiedzanie Puszczy Białowieskiej, należy pamiętać, że niektóre szlaki turystyczne mogą być czasowo zamknięte z uwagi na wiosenne roztopy lub okresy intensywnych opadów. Szczegółowych informacji na ten temat udziela Oddział PTTK w Białowieży.

Ważną atrakcją puszczy jest **Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich**. Wiodąca wśród kilkudziesięciu wiekowych drzew ścieżka ma ok. 500 m długości. Rosnące tu dęby noszą imiona królów polskich i książąt litewskich. Niektóre z nich pamiętają czasy średniowiecznych władców. Szlak, przebiegający po drewnianych kładkach, jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Stoją przy nim tablice informacyjne w językach polskim i angielskim oraz zapisane alfabetem Braille'a. Są także miejsca do odpoczynku i rozpalenia ogniska. Szlak rozpoczyna się w pobliżu parkingu przy trasie Białowieża – Budy (ok. 6 km za znakiem granicznym Białowieży), kilkaset metrów w głąb lasu, po prawej stronie.

Miłośnicy pieszych wędrówek powinni przejść także **Kładkę „Żebra Żubra”**. Początek trasy znajduje się kilka kilometrów za Białowieżą w kierunku wsi Budy, po lewej stronie, obok parkingu samochodowego. To 4-kilometrowa trasa, prowadząca przez podmokłe tereny leśne, umożliwiająca obserwację leśnych zwierząt i ptaków w ich naturalnym środowisku. Kładka kończy się przy

Rezerwacie Pokazowym Żubrów. Oprócz króla puszczy żyją tu także inne duże ssaki, m.in.: jelenie, sarny, dziki, wilki, a także łosie i rysie. W rezerwacie można również zobaczyć konika polskiego i żubronia (mieszaniec żubra z krową). Obserwację zwierząt ułatwiają specjalne wzniesienia i wiaty rozmieszczone na jego terenie.

W głębi puszczy, ukryte wśród drzew o nietypowych kształtach, znajduje się tzw. „miejsce mocy”, oznaczone kamiennym kręgiem. Prawdopodobnie jest to pozostałość ośrodka kultu Prasłowian. W pobliżu zobaczyć można także specyficzne wgłębienie wypełnione wodą. Aby tu dotrzeć, należy wyjechać z Białowieży drogą wojewódzką nr 689 w kierunku Hajnówki i po ok. 500 m za miastem skrócić w lewo (w tym miejscu stoi drogowy znak). Samochód trzeba zostawić na parkingu za linią kolejową, skąd do „miejsca mocy” prowadzi 4-kilometrowa ścieżka.

ATRAKCJE

Białowieski Park Narodowy

ul. Parkowa 11, 17-230 Białowieża
tel.: 85 6829700
mail: bpn@bpn.com.pl
www.bpn.com.pl

Kładka „Żebra Żubra”

„Miejsce mocy”

Rezerwat Pokazowy Żubrów k. Białowieży

tel.: 85 6812398
www.bpn.com.pl

Szlak Dębów Królewskich i Książąt Litewskich

Szlaki turystyczne Puszczy Białowieskiej

tel.: 85 6812295
www.pttk.bialowieza.pl

Dolina Narwi – „polska Amazonia”

Zwana „polską Amazonką” rzeka Narew zawdzięcza to określenie licznym odnogom, które wiją się zakolami, tworząc skomplikowaną sieć rzeczną. Ten wyjątkowy krajobraz uzupełniają podmokłe łąki i bagienne brzegi, pełne dzikiego ptactwa, gadów i płazów. Narwiański Park Narodowy i Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi chronią unikatowy ekosystem rzeczny Narwi oraz umożliwiają poznanie jego walorów na szlakach turystycznych, kładkach edukacyjnych i w muzeach.

Dolina Narwi – „polska Amazonia”, fot. A. Trojanowska

Narwiański Park Narodowy obejmuje obszar 6805,02 ha. Ochronie podlega tu unikatowy system rzeczny z ogromnym bogactwem roślin i zwierząt. Mokradła, torfowiska i wilgotne łąki są ostoją różnych owadów, gadów i płazów, a w samej rzece żyją 22 gatunki ryb. Przez teren Parku poprowadzono wiele szlaków turystycznych.

Jedną z ważniejszych ścieżek NPN jest prowadząca do serca parku **kładka Waniewo-Śliwno**. Na początku trasy, w miejscowości Waniewo, znajdują się Centrum Informacji Turystycznej, plac zabaw i altana z miejscem na ognisko. Wyruszając kładką na drugi brzeg doliny Narwi, trzeba przygotować się na niezapomnianą podróż. Największą przyjemność z wędrowki tym szlakiem dają przeprawy pływającymi pomostami. Samodzielne przeciąganie mocowanych na linach kładek jest nie lada atrakcją. Panoramę okolicy można obserwować z wieży widokowej, umiejscowionej w połowie trasy. Rozpościera się z niej malowniczy widok na dolinę Narwi.

Początek **„Kładki wśród bagien”** znajduje się tuż za dworkiem – siedzibą NPN w Kurowie. To najkrótsza, licząca zaledwie kilometr trasa edukacyjna parku. Prowadzi przez różnorodne ekosystemy (trzciniowisko, turzycowisko, rzekę, łąkę i zarośla wierzbowe). Przy każdym z nich znajduje się tablica informacyjna.

Zwiedzając obszar doliny Narwi rowerem, warto przemierzyć **Szlak Światowida**, łączący NPN z Białymstokiem. Malownicza trasa, oznakowana kolorem zielonym, ma 20 km długości. Przy szlaku znajdują się m.in. pomnik Powstańców Styczniowych 1863 r., stojący na wzgórzu zwanym „Szubienicą”, Babia Góra z repliką posągu Światowida, symboliczny cmentarz wojskowy z 1915 r., ruiny wiatraka holenderskiego z 1936 r. oraz przydrożna kapliczka z XVIII w.

Przebieg Szlaku Światowida: Białystok – Krupniki – Barszczewo – Konowały – Kruszewo

Szlak Światowida kończy **punkt obserwacyjny Zerwany Most w Kruszewie**, z którego widać piękną panoramę Narwi. Most owiany jest legendą, która głosi, że każda wybudowana w tym miejscu przeprawa będzie stała 11 lat, po czym wybuchnie

wojna, w trakcie której zostanie ona zniszczona. Przepowiednia sprawdziła się już dwa razy, podczas I i II wojny światowej. Jej źródła tkwią, według legendy, w pakcie, który budowniczy pierwszego wzniesionego w tym miejscu mostu zawarł z samym diabłem, dlatego do dziś nikt nie odważył się dokonać odbudowy przeprawy nad Narwią.

Niecodzienną atrakcją turystyczną na Narwi są **przevozy łodzią zwaną pychówką**. Niegdyś łodzie te służyły rybakom, dziś są doskonałą formą poznania „polskiej Amazonki”.

Ekspozycja **Muzeum Przyrody w Drozdowie** prezentuje atrakcje **Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi**, przyrodę dolin rzek Narwi i Biebrzy oraz historię Drozdowa. Jedną z wielu interesujących wystaw są „Ziołowe tajemnice. Rośliny lecznicze Doliny Narwi”. Muzeum otacza piękny park, którego „dzika” część skrywa ścieżkę edukacyjną **Ostoja Drozdowska**. Jest to drewniana kładka, prowadząca przez teren podmokłego lasu łąkowego. Spacer urozmaicają atrakcje: puzzle i tropy zwierząt.

ATRAKCJE

Kładka Waniewo-Śliwno i „Kładka wśród bagien”

Narwiański Park Narodowy
Kurowo 10, 18-204 Kobylin-Borzymy
tel.: 85 7181417
mail: npn@npn.pl
www.npn.pl

Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi

ul. Główna 52, Drozdowo, 18-421 Piątnica
tel./faks: 86 2192175
mail: lpkdn.drozdowo@wp.pl
www.lpkdn.wrotapodlasia.pl

Muzeum Przyrody w Drozdowie

ul. Główna 38, Drozdowo, 18-421 Piątnica
tel.: 86 2192081
mail: muzeumdrozdowo@wp.pl
www.muzeum-drozdowo.pl

Rowerowy Szlak Światowida w NPN

Puszcza Knyszyńska

Leśny ogród, arboretum, drewniane krzyże, mogiły powstańcze, wieże widokowe, kładki przyrodnicze i malownicze doliny rzeczne – wszystko to skrywa tajemnicza Puszcza Knyszyńska. W sąsiedztwie żeremi bobrowych spotkacie tu trzmielojada, a w pobliżu torfowisk i łąk gniazdują cietrzewie. Przez tereny Puszczy Knyszyńskiej prowadzi rozbudowana sieć szlaków turystycznych, prezentujących przyrodnicze i historyczne walory tego obszaru.

Silvarium w Poczopku, fot. E. Zajczyk

Rozciągające się wzdłuż dolin rzecznych Supraśli i Sokotdy zwarte tereny leśne objęto ochroną, tworząc **Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej**. Zamieszkują go m.in. żubry, jelenie, wilki, lisy i rysie. W siedzibie parku w Supraślu można obejrzeć ekspozycję fauny i flory puszczy, wystawę etnograficzną oraz interesującą kolekcję krzyży przyrodnych.

Puszcza Knyszyńska jest urozmaiconym kompleksem leśnym, który o każdej porze roku zachwyca innymi atrakcjami. Wiosną warto wybrać się na **kładkę w rezerwanie Krzemianka**, położonym w pobliżu miejscowości Rybniki. Budząca się do życia przyroda pozwala wówczas dostrzec liczne na tym terenie źródlika i zróżnicowany krajobraz okolicy. Ścieżka edukacyjna prowadzi drewnianym pomostem oraz leśnymi duktami. Na długości 1020 m rozmieszczono także tablice informacyjne z ciekawostkami o tematyce przyrodniczej. Latem nad śródleśnym **jeziorem Komosa** można obserwować gniazdujące tu zimorodki, czaple siwe i dzięcioły, a jesienią wędrownie czyże i gile. Zima to z kolei czas, kiedy w puszczy da się usłyszeć głos puchacza, a na polanach można zobaczyć stada dostojnych żubrów.

Szczególnie interesującą formą poznawania puszczańskiej przyrody jest spacer po **ogrodzie leśnym Silvarium w Poczopku**. To wyjątkowe miejsce na wycieczki rodzinne i szkolne, a nawet na romantyczne spacer. Zlokalizowane w sercu puszczy Silvarium przyciąga wieloma atrakcjami. Na jego terenie znajdują się m.in.: Galeria na Skraju Puszczy (minimuzeum przyrodnicze), Strigiforium (dom sów), Ptasia Chata, Tropinka (ścieżka z tropami leśnych zwierząt), Aleja Feng Shui i hotele dla owadów. Jest także staw oraz zdobiące przestrzeń parku liczne mostki, rzeźby z drewna i kamienia oraz zegary słoneczne. Przygotowano również specjalne miejsca do wypoczynku.

Miłośnicy wędrowek pieszych z pewnością zawitają także do **Arboretum im. Powstańców 1863 r. w Kopnej Górze**. Ogród dendrologiczny warto zwiedzić rodzinie. Między skupiskami różnorodnych gatunków drzew i krzewów ustawiono ławeczki i wiaty turystyczne, a w głębi, ukryty pośród drzew, stoi drewniany domek, przypominający chatkę Baby Jagi. Obok oczka wodnego

przygotowano plac zabaw dla dzieci. W 2013 r. przy arboretum utworzono **Miejsce Pamięci Narodowej w Kopnej Górze**. Nekropolia 46 żołnierzy powstania listopadowego z oddziału płk. Józefa Zaliwskiego stanowi hołd dla poległych w obronie niepodległości ojczyzny.

Puszcza Knyszyńska to także żywy świadek wydarzeń z 1863 r., dlatego na jej obszarze poprowadzono **Szlak Powstania Styczniowego**. Na trasie znajdują się pola bitew, mogiły powstańcze na Górze św. Jana i Wzgórze Pierociosy, pomniki, Małe Muzeum Historii Puszczy Knyszyńskiej w Kopnej Górze oraz Leśna Galeria Rzeźby poświęcona powstańcom z 1863 r. Przy szlaku ustawiono również wieżę widokową oraz wiaty rekreacyjne.

ATRAKCJE

Arboretum im. Powstańców 1863 r. w Kopnej Górze

Nadleśnictwo Supraśl
ul. Podsupraśl 8, 16-030 Supraśl
tel.: 85 7131550
mail: suprasl@bialystok.lasy.gov.pl
www.suprasl.bialystok.lasy.gov.pl

Kładka przyrodnicza w rezerwacie Krzemianka

Nadleśnictwo Knyszyn
al. Niepodległości 31, 19-101 Mońki
tel.: 85 7278219
mail: knyszyn@bialystok.lasy.gov.pl
www.knyszyn.bialystok.lasy.gov.pl

Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej

ul. abp. gen. Chodakowskiego 6, 16-030 Supraśl
tel.: 85 7183785
mail: sekretariat@pkpk.pl
www.pkpk.wrotapodlasia.pl

Silvarium w Poczopku

Poczopek 6D, 16-113 Szudziałowo
tel.: 85 7229640, 7229641
mail: krynki@bialystok.lasy.gov.pl
www.krynki.bialystok.lasy.gov.pl

Biebrzański Park Narodowy

Liczne torfowiska i bagna otaczające meandrujące koryto rzeki, królestwo łosia i wielu gatunków dzikiego ptactwa – tak w skrócie można scharakteryzować największy obszar chroniony w Polsce, Biebrzański Park Narodowy. Wybierając się w te tereny, warto zabrać ze sobą kalosze i lornetkę. Wędrując od świtu do zmierzchu przez park, zobaczysz wiele różnorodnych gatunków roślin i zwierząt, których obserwację ułatwiają liczne kładki i wieże widokowe. Żeremia bobrów, klucze żurawi – podziwianie przyrody okolic Biebrzy wciąga niezależnie od pory roku.

Biebrzański Park Narodowy – rozlewiska Biebrzy, fot. A. Trojanowska

Utworzony w 1993 r. Biebrzański Park Narodowy jest największym parkiem narodowym w Polsce (59223 ha). Ochroną objęto tu rozległe torfowiska, naturalne bagna i mokradła, stanowiące siedliska ok. 270 gatunków ptaków. Nad Biebrzą zobaczyć można m.in. niezwykle rzadką wodniczkę, dubelta, bataliona, ksyżka, żurawia, puchacza, błotniaka łąkowego. Odwiedzając Biebrzański Park Narodowy, można również spotkać króla tutejszych bagien – łosia. Nie jest to trudne, zwłaszcza że obserwację ułatwiają liczne punkty widokowe, platformy i wieże obserwacyjne, rozmieszczone na setkach kilometrów szlaków turystycznych. Jednym z wielu punktów obserwacyjnych jest **taras widokowy w Goniądzu**. Rozpościera się z niego widok na malowniczą panoramę Biebrzy. Warto przyjechać tu wczesną wiosną, gdy rzeka nie jest jeszcze zarośnięta roślinnością, a jej rozlewiska zasiedlają stada ptaków.

Wędrując po Biebrzańskim Parku Narodowym, warto zwiedzić pochodzącą z II poł. XIX w. **Twierdzą Osowiec**. W nigdy niezdołanej carskiej fortecy można zajrzeć m.in. do „sali krzyku” i „tunelu śmierci” oraz wysłuchać legendy o Czarnej Damie. Obiekt można zwiedzać jedynie z przewodnikiem. Dla turystów udostępnione zostały Fort I Centralny i Fort IV Nowy oraz Muzeum Twierdzy Osowiec.

Nad Biebrzańskim Parkiem Narodowym unosi się charakterystyczny zapach bagien, słychać rozlegający się ryk jeleni, buczenie łosia i pohukiwanie sów, a w porach wędrówek ptaków zobaczyć można widowiskowe klucze przelatujących gęsi lub żurawi. Bliski kontakt z biebrzańską naturą umożliwia wycieczka 35-kilometrową **Carską Drogą**. Przechadzające się tędy łosie, lisy czy gronostaje to „gospodarze terenu”, którzy zawsze mają tu pierwszeństwo. Wzdłuż biegnącej z Laskowca do Goniądza drogi znajdują się punkty postojowe i widokowe – wieża na Bagnie Ławki oraz Grobla Honczarowska.

Bagno Ławki to największy otwarty teren bagienny. Tworzą go rozległe torfowiska niskie i ciągnące się na obszarze wielu kilometrów łąki. Swoje gniazda zakładają tu rzadkie gatunki ptaków, m.in. dubelty, wodniczki i kuliki wielkie. Obszar ten jest również miejscem żerowania sów błotnych, gadożerów i orlików grubodziobych. Wśród roślin wyróżniają się polskie storczyki – obuwiki pospolite. W sierpniu na bagnach organizowane są **Biebrzańskie Sianokosy** – impreza, podczas której odwiedzający mogą spróbować swoich sił w koszeniu tradycyjną kosą lub wziąć udział w Mistrzostwach w Koszeniu Bagiennych Łąk dla Przyrody.

W pobliżu Bagna Ławki znajduje się 3,5-kilometrowa **ścieżka edukacyjna Grobla Honczarowska**. Rośnie przy niej wiele gatunków drzew, m.in. kalina koralowa, czeremcha zwyczajna i jesion wyniosły, a także storczyki, kosańce syberyjskie i wawrzynki wilczełyko. Wędrując ścieżką, można dostrzec liczne ślady dzikich zwierząt, a przy odrobinie szczęścia usłyszeć lub zobaczyć łosia czy jelenia.

Zwiedzając BPN, warto również wybrać się na spacer innymi **ścieżkami edukacyjnymi**. Na trasie **ścieżki Wydmy** (2,4 km) podziwiać można największe i najpiękniejsze wydmy wzniesienia, ciągnące się wzdłuż bagiennych lasów i mokradła. Na piaszczystym podłożu doskonale widać ślady zwierząt, a obserwację ułatwiają liczne punkty widokowe, w tym wieża na Wielkiej Górze. Z jej szczytu rozpościera się widok na malowniczą dolinę Biebrzy. Z kolei **Brzeziny Kapickie** (4,2 km) to trasa wytyczona w okolicach Goniądza. Jej otoczenie stanowią bagiennie lasy, zwane brzezinami moczarowymi. Znajdują się tu liczne żeremia bobrów. Ścieżka kończy się przy drewnianej chatowni, z której można prowadzić obserwację zwierząt. Warta uwagi jest także oznakowana kolorem zielonym **ścieżka Biały Grąd**. Trasa o długości 3,2 km prowadzi wśród łąk zalewowych z miejscowości Mścichy do pola namiotowego i wieży widokowej. Do jej pokonania, szczególnie wiosną, przydadzą się kalosze. Na szlaku można wypatrywać różnych gatunków ptaków wodno-błotnych, m.in. czapli, gęsi i żurawi.

Kolejnym atrakcyjnym turystycznie obszarem BPN jest **rezerwat Czerwone Bagno**. Występuje tu olbrzymia różnorodność gatunkowa roślin i zwierząt. Torfowiska, mokradła i gęstwina lasu stanowią ostoję łosia, jeleni, saren, wilków i rysi. Gniazdują tu także bieliki, orły przednie i orliki krzykliwe. Przez rezerwat prowadzi pięć szlaków turystycznych i 700-metrowa ścieżka dydaktyczna, zakończona platformą widokową.

ATRAKCJE

Biebrzański Park Narodowy

Osowiec-Twierdza 8, 19-110 Goniądz
tel.: 85 7380620, 7383000 wew. 233
mail: sekretariat@biebrza.org.pl
www.biebrza.org.pl

Twierdza Osowiec

Osowieckie Towarzystwo Fortyfikacyjne (OTF)
Osowiec-Twierdza, 19-110 Goniądz
tel.: 600941954

Okolice Suwałk i Augustowa

Malowniczo wyglądające, skryte w puszczy jeziora, rozległe panoramy rozciągające się z nawet dwustumetrowych wzniesień, łagodne pagórki sejneńskie, idealne na rowerowe wyprawy, i interesujące ścieżki przyrodnicze Wigierskiego Parku Narodowego. Zobacz, jak piękna jest Suwalszczyzna.

© Kłaztor. Kamedułów w Wigrach, fot. J. Gumowski

Około 70% drzewostanu **Puszczy Augustowskiej** stanowią bory sosnowe. Uwalniane przez sosny olejki eteryczne wpływają na specyficzny mikroklimat tego obszaru, który działa nadzwyczaj korzystnie na układ oddechowy. Bogactwem okolicy jest także skryte na głębokości 482 m źródło wody mineralnej Augustowianka. Na atrakcyjność turystyczną Puszczy Augustowskiej wpływa rozbudowana sieć tras rowerowych i pieszych. Poprowadzono tu także szlak konny. Jeziora i Kanał Augustowski sprzyjają natomiast uprawianiu turystyki wodnej – spływom i rejsom wycieczkowym.

Północna część Puszczy Augustowskiej to lasy **Wigierskiego Parku Narodowego**. Jego zwiedzanie warto rozpocząć w miejscowości **Krzywe**. Mieści się tam siedziba parku, a w niej wystawa przyrodniczo-kulturowa „Nad Wigrami” i wystawa etnograficzna „Ocalić od zapomnienia”. Na terenie przylegającym do budynku dyrekcji WPN znajduje się plac zabaw dla dzieci oraz tablice informacyjne.

Tuż za siedzibą parku rozpoczyna się **ścieżka edukacyjna „Las”**. Jej zwiedzanie zajmuje niespełna godzinę. Trasa przebiega przez sąsiadujące ze sobą w niewielkiej odległości, zróżnicowane siedliska leśne: grąd, łęg, bór mieszany i bagienny; mijają także stanowisko archeologiczne z epoki kamienia. W odległości zaledwie 800 m od siedziby WPN rozpoczyna się również **ścieżka przyrodnicza „Suchary”**. Jej trasa przebiega wokół śródleśnych jezior (sucharów), przez lasy torfowiskowe. Zobaczyć tu można żeremia bobrów, a czasem nawet zaobserwować ich budowniczych. Przy trasie zlokalizowane są wieża widokowa i wiata wypoczynkowa.

Krajobraz północnej części województwa to malownicze wzniesienia, bory i liczne jeziora. Tereny te można poznać, podążając **szlakiem rowerowym „Po pagórkach sejneńskich”**. Trasa liczy ok. 35 km. Jej początek wytyczono w lesie, na wschodnim brzegu jeziora Wigry. Dalej szlak prowadzi przez wieś, wśród malowniczych jezior, połączonych rzeczką Gremzdówką, mijając po drodze dawne świątynie staroobrzędowców (molenny) w miejscowościach Karolin i Giby oraz pomnik ofiar Obławy Augustowskiej.

Przebieg szlaku rowerowego „Po pagórkach sejneńskich”

Uroczysko Węgrzał nad Jez. Wigry – Maćkowa Ruda – Wysoki Most – Gremzdówka – Jez. Miałkie – Buda Ruska – jez. Jurkowo – Jeziorki – Jez. Głuche – Karolin – Pokrowsk – Jez. Białe – Jez. Czarne – Wierśnie – Jez. Okuniewo – jez. Gieret – Giby – Pomorze – most na Marysze – Posejnele – wzgórze Grodzisko – rez. Pomorze – Degucie – Posejny – Sejny

Zwiedzając północ regionu, nie można pominąć **Góry Cisowej**. Nazywane „suwalską Fudżijamą” wzniesienie (256 m n.p.m.) jest doskonałym punktem widokowym na teren Suwalskiego Parku

Krajobrazowego. Rozpościera się stąd rozległa panorama Zagłębia Szeszupy z kilkunastoma jeziorami oraz malowniczymi łąkami, torfowiskami i wzniesieniami.

Największym atutem Suwalskiego Parku Krajobrazowego jest jego polodowcowy krajobraz, z licznymi jeziorami rynnowymi, dolinami rzecznyymi, głazowiskami, morenami, kemami i ozami. Wśród elementów rzeźby terenu uwagę zwraca przede wszystkim wisząca dolina „Gaciska”. Ta interesująca forma geologiczna, zwana również **doliną zawieszoną**, to obniżenie terenu, rozciągające się łukiem o długości ok. 4 km na wysokości 10 m nad poziomem rzeki Czarna Hańcza. Malownicze ukształtowanie terenu wiszącej doliny najlepiej obejrzeć z bliska ze ścieżki poznawczej **„Doliną Czarnej Hańczy”** lub z pagórka ozowego w rezerwacie krajobrazowo-geologicznym **Głazowisko „Bachanowo”**. Na przestrzeni 0,98 ha znajduje się tu ok. 10 tys. głazów narzutowych o różnej wielkości, przyniesionych przez łądolód ze Skandynawii wiele tysięcy lat temu. Są wśród nich m.in. głazy granitowe, gnejsy, piaskowce, wapienie, bazalty i ryolity, największy ma obwód sięgający 8 m. Głazy położone są na czterech tarasach: w korycie Czarnej Hańczy, na dnie doliny, 10 m ponad korytem rzeki i 25 m ponad lustrem wody, na powierzchni sandrowej. Skupisko to stanowi wyjątkowy przykład krajobrazu polodowcowego, dlatego w 1972 r. utworzono wokół niego rezerwat przyrodniczy. Głazy narzutowe można również zobaczyć w **rezerwacie Rutka**, na ścieżce poznawczej „Skały i minerały Suwalskiego Parku Krajobrazowego” (trasa ma długość 1,1 km) oraz w **rezerwacie Głazowisko Łopuchowskie**, zlokalizowanym między jeziorem Hańcza a miejscowością Łopuchowo. Skupiska głazów zajmują tu powierzchnię 16 ha.

Przez tereny Suwalskiego Parku Krajobrazowego poprowadzono wiele ścieżek poznawczych oraz turystycznych szlaków pieszych i rowerowych. Zwiedzanie SPK warto rozpocząć w siedzibie Parku w Turtulu. Działają tu punkt informacji turystycznej oraz wypożyczalnia rowerów terenowych, nart biegowych i sprzętu pływającego.

ATRAKCJE

Suwalski Park Krajobrazowy

Malesowizna 24, 16-404 Jeleniewo
tel.: 87 5691801
mail: turtulspk@gmail.com
www.spk.org.pl

Wigierski Park Narodowy

Krzywe 82, 16-400 Suwałki
tel./faks: 87 5666322
mail: wigry_pn@su.onet.pl
www.wigry.org.pl

CERTYFIKOWANE CENTRA

I PUNKTY INFORMACJI TURYSTYCZNEJ

Augustów, CIT, rynek Zygmunta Augusta 44, tel.: 87 6432883, it@urząd.augustow.pl
Białowieża, PIT BPN, ul. Park Pałacowy 11, tel.: 85 6812901, info@bpn.com.pl
Białowieża, PIT PTTK, ul. Kolejowa 17, tel.: 85 6812295, pttk@pttk.bialowieza.pl
Białystok, CIT, ul. Odeska 1, tel.: 85 7326831, cit@podlaskieit.pl
Białystok, PIT przy SSM „Podlasie”, al. Piłsudskiego 7B, tel.: 85 6524250, ssm@hostelpodlasie.pl
Choroszcz, PIT przy MGCKiS, ul. Sienkiewicza 29, tel.: 85 7191431, kultura@choroszcz.pl
Ciechanowiec, PIT, pl. 3 Maja 31, tel.: 507793404, it@ciechanowiec.pl
Czarna Białostocka, PIT przy UM, ul. Torowa 9, tel.: 85 7102281, promocja@czarnabialostocka.pl
Drohiczyn, PIT przy MGOK, ul. Kraszewskiego 13, tel.: 85 6557069, info.drohiczyn@interia.pl
Goniądz, PIT „Dolina Biebrzy”, Wroceń 44, tel.: 603078051, 691540162, biuro@dolinabiebrzy.pl
Hajnówka, CIT Regionu Puszczy Białowieskiej, ul. 3 Maja 45, tel.: 85 6825141, biuro@lot.bialowieza.pl
Jeleniewo, PIT SPK, Malesowizna 24, tel.: 87 5691801, turtulspk@gmail.com
Kleszczewo, PIT przy MOKSiR, ul. 3 Maja 19, tel.: 85 6818054, moksirkleszczewo@gmail.com
Knyszyn, CIT, Rynek 39, tel.: 85 7279988, cit@knyszyn.pl
Kuriany, CIT „Kajar”, Kuriany 6, tel.: 664442070, cit@turystycznepodlasie.pl
Lipsk, PIT przy MGOK, Rynek 23, tel.: 87 6423586, mgok@lipsk.pl
Łomża, PIT „Pamiętki z Łomży”, ul. Stary Rynek, tel.: 692892063, pamiatkizlomzy@gmail.com
Mielnik, PIT przy GOKSiR – Muzeum w Mielniku, ul. Brzeska 71, tel.: 85 6577100, it@mielnik.com.pl
Narewka, PIT, ul. Hajnowska 33, tel.: 85 6858062, rezerwacja@stanica.narewka.pl
Osowiec-Twierdza, PIT BPN, Osowiec-Twierdza 8, tel.: 85 7383035, it@biebrza.org.pl
Piątnica, PIT ŁPK Doliny Narwi, ul. Główna 52, tel.: 86 2192175, lpkdn.drozdowo@wp.pl
Płaska, CIT, Płaska 57A, tel.: 722040565, 534554700, gok@plaska.pl
Siemiatycze, Biuro Promocji Powiatu Siemiatyckiego, ul. Legionów Piłsudskiego 3, tel.: 85 6555856, promocja@siemiatycze.pl
Siemiatycze, PIT przy MOSiR, ul. Nadrzeczna 29, tel.: 85 6561044, mosir_siemiatycze@siemiatycze.eu
Supraśl, PIT „Bukowisko”, ul. Piłsudskiego 64, tel.: 85 7102470, turystyka@powiatbialostocki.pl
Supraśl, PIT PKPK, ul. Chodakowskiego 6, tel.: 85 7183785, sekretariat@pkpk.pl
Suwałki, CIT, ul. ks. Hamerszmita 16, tel.: 87 5662079, cit@um.suwalki.pl
Suwałki, CIT WPN, Krzywe 82, tel.: 87 5632562, turystyka@wigry.org.pl
Suwałki, PIT przy Muzeum Wigier WPN, Stary Folwark 50, tel.: 87 5630152, muzeum.wpn@wigry.org.pl
Sztabin, PIT przy OW „Biebrza 24”, ul. Polna 50, tel.: 87 6412179, biuro@biebrza24.pl
Waniewo, CIT, Waniewo 22, gm. Sokoły, tel.: 500192858, it.waniewo@op.pl